

John Ruskin (suomentanut Tommi Kakko)

Groteski renessanssi

[XLI] Luoja on asettanut kaksi syvää tunnetta ohjaamaan ihmisen elämää: rakkauden Jumalaan sekä synnin- ja sitä seuraavan kuolemanpelon. Ihailimme ja kiitämme rakkauden hyvänsuopaa voimaa kaikkialla maailmankaikkeudessa, ja monet joukossamme onneksemme sekä tuntevat sen että ylistävät sitä tahollaan. Mutta vaikka olemme usein pelon vallassa, tämän Luojan langettaman tunteen tarkoitusta ei ole mielestäni punnittu tarpeeksi. En tarkoita välittömän vaaran aiheuttamaa äkillistä, itsestä ja halveksittavaa pelkoa vaan pelkoa, joka kumpuaa ajatuksista tuhoisista voimista sekä yleisemmin kuoleman läheisyyden havainnoinnista. En tiedä mitään mahtavampaa kuin jylhät maisemat, jotka usein tulvivat yli mielemme äyräiden vaikka emme olisi aidosti vaarassa; kun painavin mielikuva hämmentää jokaisen mielen todellisen kärsimyksen kohdassa vain harvat. Ajatelkaamme ukkosmyrskyn moraalista voimaa. Salama voi lyödä kuoliaaksi kaksi tai kolme henkeä sadan mailin säteellä ja heidän kuolemansa vailla myrskyävää maisemaa ei aiheuta kuin hetkellisen surun elävien joukossa. Mutta ennen tuomion hetkeä nousevat pilvet, tuulten nousua ennakoiva uhkaava tyyneys metsissä, ukkosen kuiskinta horisontissa tuhon lähettiläiden valmistautuessa paljastamaan tuliset miekkansa, pimeyden hautajaismarssi keskipäivän kirkkaudessa kuoleman ratsukoiden laukatessa taivaankannen halki: kukapa ei liikkutuisi näistä enteistä lähes yhtä paljon kuin itse myrskyn voimasta, ja kuinka ihmeellisesti luonnonilmiöiden mahti piirtyykään ihmisen sieluun! Leimuavat värit, jatkuva, muodoton, kouristeleva ääni sekä liekehtivien pilvien hyökivät muodot ovat kaikki yhtä selkeitä viestejä vaistoillemme kuin se valittava ihmisääni, joka nostattaa meissä säälin tunteen. Voimme mitata etäisyyksiä ja laskea todennäköisyyksiä, mutta turhaan, sillä ilmiöiden aiheuttama kauhu ei ole järkipäinen tunne. Myrskypilvien varjot heijastuvat joka tapauksessa sydämiimme ja näemme niiden liikkuvan ylitsemme aivan kuin itse seisoisimme Araunan puimatantereella.

[XLII] Ja sama pätee kaikkiin maailmankaikkeuden tuhoisiin ilmiöihin. Suurimmista tuhoista lempeimpiin, maanjäristyksistä kesäisiin sadekuuroihin, kaikkia saattelee uhka, joka luo kauhua massojen mieliin vaikka ilmiöistä kärsivien joukko olisi mitättömän pieni. Aidon vaaran aiheuttaman pelon lisäksi ne synnyttävät salamyhkäisen ja hienovaraisen kauhun tunteen, joka heijastuu luonnosta ympärillämme ja on tarkoitettu täyttämään mielemme syvin ajatuksin jopa hiljaisuuden ja rauhan vallitessa. En ymmärrä nykyajan houkuttelevinta ja siksi vaarallisinta vääräuskoisuutta, joka liioitellaan Luojan hyväntahtoisuutta pelkistää Hänen armonsä äärettömäksi laupeudeksi ja

sokeasti tuhoaa synnin voiman julistaessaan luomakunnan hyveitä. Olemme tietenkin aina tietoisia laupeudesta ympärillämme, mutta emme pelkästään siitä. Viha ja uhka ottavat aina osansa rakkaudesta ja helvetin tulet kajastavat luonnonvoimien takana yhtä kirkkaina kuin tuhansien saarnojen lupaamat taivaan nautinnot. Voimme kyllä nauttia kiitollisina katsellessamme versojen avautumista uuteen aamuun, helmeilevää kastetta kesäaamussa ja vehreitä peltoja auringonpaisteessa, mutta kuinka tarkastella salaman iskemää puunrunkoa, raivoavan tuulen piiskaamaa kalliota, vuoripurujen tummia ja pe-tollisia pyörteitä, merten ja nummien yksinäisyyttä, kauneuden katoamista pimeyteen, ja kaiken elinvoimaisen hajoamista tomuksi? Mitä nämä merkitsevät meille? Yritämme paeta niiden opetuksia järkeilemällä synnistä hyveitä, mutta järkeilyimme on lopulta tyhjää kaunopuheisuutta. Hyvä seuraa pahaa kuin päivä yötä, kuin myös paha seuraa hyvää. Garissim ja Ee-bal, syntymä ja kuolema, valo ja pimeys, taivas ja helvetti jakavat ihmiselon ja -kohtalon.*

[XLIII] Valinnan näiden kahden välillä tulee aina hallita ajatuksiamme, mutta ei niin-kään tekojamme (sillä tottumustemme ja periaatteidemme tulee hallita näitä) kuin tapaamme tarkastella toisia ihmisiä ja heidän elämäänsä sekä velvollisuudentuntoamme heitä kohtaan. Näin ollen uskon, että ihmismielen elinvoimaisin olotila saavutetaan kun se on kykeneväisin suurimpaan rakkauteen ja ihmetykseen. Kun mieleemme on vireessä, se etsii levossakin nautintoa kiihkeimmin kauneuden ja kauhun ajatuksista. Janoamme molempia ja riippuen tunteidemme vahvuudesta ja laadusta haluamme nauttia niiden jaloista tai alempiarvoisista muodoista. Siksi korkeimman taiteen aiheet ovat yhtä lailla jumalainen kauneus kuin subliimin kauhut. Groteskin taiteen aiheet ovat puolestaan alempiarvoinen tai koristeellinen kauneus sekä vastaavasti alempiarvoinen kauhu. Ja se mielentila, jossa kauhistuttava groteski syntyy, veloo hämärissä kauheuden tiloissa antautumatta kuitenkin kokonaan kauhun vietäväksi.

[XLIV] Aidon pelon lähteitä on kahta lajia: toinen edustaa kuoleman voimaa ja toinen synnin luontoa. Nämä jakautuvat hierarkiaan voimansa ja paheittensa mukaan langen-neista enkeleistä alhaisiin käärmeisiin. Jälkimmäiset edustavat pelkojemme perusluon-netta, sillä kuolema ja synty näyttävät yhdistyvän niissä selvimmin: luomakunnassamme ei ole toista yhtä heikkoa ja alhaista mutta samalla kuolettavaa ja pahansuopaa otusta. Tällaisten kohteiden ääreen mieli hakeutuu etsiessään jännitystä tilassa, joka synnyttää

---

* Jumalan rakkaus voittaa aina, mutta ei tuhoamalla pahuutta vaan varmistamalla, että hyvä voittaa runsaudessaan pahan. Moderni epäily iankaikkista kadotusta kohtaan ei niinkään kerro hyvän tahtoisuudesta vaan se on oire ala-arvoisesta ajattelusta. Jokainen meistä tietää, että Jumala luo äärellistä hyvää äärellisestä pahasta. Miksei Hän siis myös loisi ääretöntä hyvyyttä äärettömästä pahuudesta?

kauhistuttavan groteskin. Sen aihe ilmenee aina synnin ja vaaran yhdistelmänä mutta se havaitaan aina tietystä mielentilassa: joskus (A) opitun tai luontaisen apatian, joskus (B) pilanteon, joskus (C) sairaan ja hallitsemattoman mielikuvituksen siivittämänä.

[XLV] Ongelma joka vaikeuttaa leikkisän ja kauhistuttavan groteskin erottamista toisistaan on siis seuraavanlainen: tietynlaisten jännitystilojen vallassa ihmismieli *leikittelee kauhulla* ja luo kuvia, jotka toisenlaisen mielentilan vallitessa olisivat vastenmielisiä, mutta jotka joko tottumuksen tai ironian ansiosta eivät näyttäytyä mielissämme koko kauheudessaan. Ja se tapa, jolla mieli näin kieltäytyy pelosta, erottaa jalon ja alhaisen groteskin toisistaan. Jalon groteskin taitaja tietää syvät totuudet kaiken pilkkaamansa takana ja tuntee ne myös muutoin, hän tuntee pinnan alla piilevät ajatukset jopa niitä pilkatessaan. Alhaisen groteskin työstäjä ei sen sijaan tunne eikä ymmärrä mitään ja pilkkaa kaikkea nauraen idiootin ja vajaaälyisen naurua.